

L.

ACC. N:R M. 16463:1-9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Skåne Upptecknare: Hans Lidenberg
 Härad: Berättare: Erik Th. Andersson, Brunn-
 Socken: Lunds stad Berättarens yrke: plåtslagare gat. 10, Lund
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1893 i Lund

Stadstraditioner I s. 1-9.

Lu F 126
a-o

Skriv endast på denna sida.

2. E. Th. Andersson

f. 93

Frst Marias 5
Hornet Träng-Trädgårdsg.
Prenner
Trädgårdsg

FOLKLIVSARKIVET

Cederberg

9 m s.

FINNGATAN 8

LUND

M. 16463.

Ifylles av uppgiftslämnaren

Berättarens namn: Erik Axel Andersson
" födelseår: 1893 8/2
" födelseort: Lund
" yrke: Plåtslagare

Makes/makas namn: _____
" födelseår: _____
" uppväxtort: _____
" yrke: _____

Faders namn: Olof Andersson
" födelseår: _____
" uppväxtort: _____
" yrke i staden: Grovarbetare (?)
" yrke före ev. in-
flyttning till staden: _____

Moders namn: Elva Andersson
" födelseår: 1852
" uppväxtort: Torna Hållstad
" yrke i staden: _____
" yrke före ev. in-
flyttning till staden: _____

Farföräldrars yrke: vet ej
Morföräldrars yrke: Skogsarbetare
Antal syskon: 6 st ?

Ex 2

Ex mat
Linden

2. 2-3

3-4

5. 5

~~Ex mat~~ 2-3
Linden

18423

2.)

ACC. N:R M. 16463:1.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Erik Andersson minns ingenting, eller kanske riktigare, vill inte minnas någonting om sin fader. Det enda han säger sig komma ihåg om honom är att han en gång supit sig så full att han i vinterns gagar somnat ute på en åker och förfrusit båda fötterna. Dessa fick senare amputeras eftersom det gått kallbrand i dem.

Modern var tvätterska och arbetade även som flasksköljerska i en spritaffär i Fiskaregatan. Sagesmannen minns för övrigt mycket litet om sin moders arbete, han säger emellertid att hon var nöjd med sitt arbete och klagade aldrig. Barnen fick sköta sig själva medan modern arbetade. Mat fick de på kvällen när hon slutat sin arbetsdag. Hr Andersson själv var den ende av syskonen som fick mat en gång om dagen på Skolbarnshemmet i Själbogatan. Dessa måltider var fria.

Liksom sina äldre syskon fick sagesmannen vid 8 - 9-årsåldern börja springa ärenden på torget, för affärer samt bära ut tidningar. För vart ärende betalades ungefär 6 öre, vilket innebar att veckoförtjänsten kom att ligga på 5-6 kronor. Ibland betalades lönen in natura med t. ex. fisk. Pengarna som förtjänades skulle till största delen lämnas hemma.

Bostad

"Vi bodde i Mariagatan 5 i en halvlänga in på gården", säger sagesmannen och fortsätter: "det var förstugan till helvetet, vi bodde fem i ett litet rum".

Huset har inte genomgått någon större förändring sedan Ripa byggde det,

ACC. N:R M. 16463:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

och halvlängan som herr Andersson talar om skäll fortfarande finnas kvar, men är numera utdömd som bostad. Reparationerskall aldrig ha gjorts såvida inte hyresgästen själv bekostade dem. Vi flyttade sedan för att få bättre bostad till pantlånaren i hönet av Tvärgatan och Trädgårdsgatan. Senare kom vi till Prennegatan och därefter Trädgårdsgatan igen. I hyra betalades ca 15 kronor säger hr Andersson.

Antal rum var som förut nämnts ett och därtill hörde ett litet kyffe som benämndes kök, allt enligt berättaren. Alla sov i samma rum, och barnen låg skavfötters med varandra. Det var alltid en som fick ligga på golvet.

Förutom sängarna fanns en byrå i rummet. På väggarna fanns spik, som användes till att hänga kläderna på vid sänggåendet.

På golvet fanns trasmattor, som ofta fick anlitas som täcken, när det blev för kallt. I sängarna användes för övrigt bara ett lakan och en dyna att ha på sig.

Rummet uppvärmdes med en vedkamin och med vedspisen som fanns i köket. Belysningen bestod av en fotogenlampa som stod på bordet.

Mat, dryck, husgeråd och måltidsseder.

Sekt eller kokt potatis och "kapprockasill", stekt salt sill med lök och sås har varit de vanligaste rätterna hos berättaren. Det kött som äts var alltid hästkött, vilket stektes. Mjölk dracks inte utan användes bara till gröt. Till bordsdricka användes vattnen. Kaffe dracks varje dag.

ACC. N:R M. 16463:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Inälsmat var också vardagsmat eftersom det var relativt billigt. Det var mest njure och malet kött som förekom.

Fisk såsom torsk och spättor åt man tämligen ofta, det var ju ofta lönen för sprungna ärenden på torget.

De grönsaker som åts, förtärdes i form av vitkålssoppa med morötter och palsternackor,

Maten köptes hos "späckhökarna" i Nöden. Dom hade det mesta från kaffe och socker till fotogen. Erik Anderssons mor köpte alltid färdigmalet kaffe.

Det tycks ha varit utomordentligt svårt för familjen Andersson under krigsåren, dock uppbar de socialhjälp och fick förutom pengar även kol och annat bränsle från socialbyrån.

Det åts, förutom smörgåsar på morgonen, endast på kvällen. Det var sällan familjen var samlad vid middagen, utan man kom när det behagade och fick mat. Om alla var samlade fick alla familjemedlemmarna inte plats, utan någon fick då stå vid byrån och äta.

Duk har aldrig förekommit på bordet i detta hem, möjligtvis en tidning. Maten togs ur grytorna direkt och därefter satte man sig tillbords och åt. Spritdrycker förekom aldrig i hemmet sedan fadern försvunnit, det ställde sig för dyrt.

Kläder.

Sagesmannens moder använde alltid schalett och bar vanliga enkla kläder. Kläderna köptes begagnade och modern ändrade, om så behövdes, själv dessa så att de någorlunda passade den nye ägaren.

ACC. N:R M. 16463:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Modern har fått kläder på hjälporganisation, vilken känner hr Andersson inte till.

De kyrksamma var alltid mycket bättre klädda, de fattiga gick mera sällan i kyrkan.

Familj, släkt och hemliv.

Berättaren tilltalade alltid sin mor enbart med MOR. Andra äldre tilltalades med Fruen, hur män tilltalades minns inte hr Andersson.

Modern beträffade barnen med örfilar och lugghingar, vilket var daglig företeelse.

Det var sällan alla var hemma på kvällarna, de som var inne skulle vara tysta och sköta sig själva. Sagesmannen läste helst på kvällarna och då helst lyrik. En broder brukade knyta nät till håvar.

Umgänge och nöjesliv, sport och idrott.

Det enda nöjet Erik Andersson kan påminna sig är toppspelet. Det var en ärvd topp han brukade ha.

Det kunde också hända någon gång att man gick till Folkets Hus och såg på amatörteater. Herr Andersson har endast varit på bio en gång i sitt liv, då var det stillastående bilder och det var hans bror som bjöd honom.

Det fanns två gäng Nödens gäng och S:t Mångsgatans gäng. De kom ofta ihop sig och skulle slåss.

ACC. N:R M. 16463:5

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Bemärkelsedagar i familjen.

Den ene av bröderna Andersson blev döpt hemma i en gul skål, som senare fick tjänstgöra såsom grötskål.

Till konfirmationen fick berättaren ny kostym, var den kom ifrån vet han emellertid inte. Konfirmationen ägde rum i Domkyrkan. Efter konfirmationen blev arbetsförhållandena bättre och lönen höjdes.

"På fars begravning var det bara min bror och jag som var närvarande. Min mor ville inte följa med", berättar sagesmannen. Arrangemangen kring det hela hade ordnats av Mårtenslund, där han bodde sedan benen amputerats.

Födelsedagen var en dag precis lik alla andra dagar.

Helger och festdagar.

"Till fastlag kunde vi få vetebröd. Annars skiljde sig denna högtid inte från vardagen", säger sagesmannen.

"Till påsk fick vi ägg, som mor färgat genom att skära skivor av rödlök och lägga om äggen. Därefter slogs ett papper om och knöts fast och så kokades ägget. Det blev en vacker färgning, och extra festligt".

Till jul kokades lutfisk och risgröt, vilket var de enda avvikelserna i kosthållet. En gran kunde sättas in som pyntades med saker som modern fått av diakonisserna.

ACC. N:R M. 16463:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Sjukvård och hygien.

Läkarebesök betalades av socialhjälpn och likaså medicinen. På grund härav kallade modern på läkare så fort något av barnen inte kände sig frisk. Läkaren som brukade anlitas var dr Rydberg. Alla förlossningar skedde hemma.

Bada fick man göra ibland i brygghuset, först på senare år började man besöka varmbadhuset.

Ohyra fanns på alla de ställen fam. Andersson bott, värst dock på Mariagatan. Här stod avfallstunnonrorna strax intill och drog till sig rattor. Det kunde hända att rattor och möss till och med ynglade i sängkläderna. Man rökte ibland för ohyran men det hjälpte dåligt.

Det städades då tiden medgav det, men det blev ibland långt mellan gångerna. Småtvätt kunde modern tvätta i köket, stortvätten fick man göra i brygghuset. Det enda som fanns att tvätta i var säpa och soda.

Socialvård.

Fru Andersson fick pengar varje månad. Hjälpn var inte tillräcklig. Det innebar också en minskning av bidraget att fadern levde och vårdades på Mårtenslund. Ett stort grovt bröd i veckan fick sagesmannen hämta på fattighuset hos ^{Lysell} Lucell och Holmquist, tofflor kunde han också få ibland. Vidare fick modern hjälp hos diakonin och ett bröd i veckan av en vårdarinna där. Till jul fick man litet extra, särskilt då av diakonin. Modern var mycket tacksam för den hjälp hon fick, utan den hade hon inte kunnat klara barnen.

ACC. N:R M. 16463:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

På Mårtenslund fick de gamla gratis vård på andra fick de betala. Det var ofta som människorna inte ville komma till fattighus, det var förnedrande. Till Mårtenslund fördes också alkoholister för att torkas. Därute kunde behövande också få hämta mat och stenkol samt pengar till hyran. Om de gamla blev sjuka kom de obönhörligt till fattighuset om de inte hade barn som ville ta hand om dem, någon vänlighet från grannarna kunde de inte räkna på.

Kooperationen.

Fru Andersson var aldrig med i någon sjuk- eller begravningskassa, sonen och sagaesmannen gick med i Solid vid 17 års ålder.

Inställningen till fackföreningarna var nog bra hos de flesta, menar sagesmannen, som själv är medlem i Bleck o Plåtslagarnas fackförening nr 2 i Lund.

Politik.

Man köpte Arbetet, som delades med en annan familj. Det socialdemokratiska partiet var småfolkets parti, man tyckte att detta förde de fattigas talan, medan de andra partierna istället ville göra dem ännu fattigare. Dessa partier var överklassarnas.

Mäster Palm var den som sattes främst av alla politiker. Denne skall ha sagt i ett valtal i Lund: "Jag menar inte att Ni skall gå med skarpladdade revolverar, men jag tycker det vore oklokt av er om Ni inte gjorde det". Kungadömet var mycket illa omtyckt i Nöden. Hade man bilder på väggarna så var det av politiker och inte av kungafamiljen.

Det religiösa livet.

Familjen Andersson tillhörde Lunds domkyrkoförsamling. Man gick emellertid hellre på frikyrkosamfundens möten än till domkyrkan. Till jul brukade man dock söka sig till domkyrkan från Nöden, det var ljusen och prakten som drog.

Främst av de olika samfunden sattes nog allmänt Frälsningsarmén. Detta samfund var det enda som verkligen verkade i Nöden.

Det var inga vackra ord som fälldes om statskyrkan och prästerna. Det var den allmänna meningen om prästerna att de inte brydde sig om folket i Nöden.

Läsvanor, studier och yrkesval.

Herr Anderssonsmor ville inte att barnen skulle läsa. Sagesmannen tyckte emellertid mycket om att läsa och satt mycket på biblioteket och i Folkets Hus lässal och läste. Det var och är fortfarande lyrik som mest intresserar herr Andersson. Min mor var hård, hon brydde sig inte om vad vi blev.

Stadsdelar och samhällsgrupper.

Det var Nöden, eller Karpadosien, som det också kallades, resten var Tjocka stan. Det har inte kommit många nya hus sedan den tiden. De gamla ser ut som de gjorde då.

Det var överklassen som inte bodde i Nöden. Med studenterna, "bagarmössorna", skulle man alltid släss.

Det fanns två parkområden i staden, det ena var Stadsparken, det andra var Folkets Park. Till Folkets park hade de som bodde i Nöden sällan råd att

ACC. N:R M. 16463:9.

gå, det kostade nämligen 50 öre i entré.

Judar och svenskar bråkade alltid, berättar herr Andersson. Själv säger han sig aldrig ha haft något emot judarna. Familjen fick ofta litet hjälp av dem, i form av t. ex. ett påskabröd. De skötte sig själva och var inte bråkiga. De var inte på något sätt märkvärdiga, utan klädde sig och såg ut som vilken annan människa som helst.

Her Andersson trivs utmärkt i Nöden idag. Han bor i en pensionärsbostad i Prennegatan 10. Det kanske inte har några direkta fördelar, menar han, men han har bott hela sitt liv här och har nu fått det bra och vill aldrig flytta.

2
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND